

Beyoğlu'nu Ortak Akılla Planlamak

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, katılımcı planlama pratiğinin klasik planlamanın ayrılmaz bir bileşeni olduğu bir geleneği başlatmayı hedefliyor. Planlamanın kapalı kapılar ardında yürütülen teknik bir süreç olmaktan çıkarıldığı bu anlayışla örnek çalışmalara imza atılacak. İstanbul'daki ilk örneği "Adalar Strateji Belgesi" ile sunulan katılımcı planlama süreci ikinci olarak Beyoğlu için uygulanıyor.

İBB Şehir Planlama Müdürlüğü
Beyoğlu Katılımcı Planlama Çalışma Ekibi

Beyoğlu ilçesi, tarihsel geçmişi ve bu geçmişten günümüze kadar taşınan kültürel mirası, toplumsal olaylara sahne olmuş kentsel hafızası, çok kültürlü ve çok katmanlı sosyal yapısı ve kültür sanat alanları ile her zaman ilgi odağı olmuş, İstanbul'un kalbi niteliğinde bir ilçe. Farklı kimliklerin, sınıfların, kültürlerin, dinlerin ve sosyal grupların varlığını sürdürdüğü yaşam alanları, turizm ve eğlence alanları, üretim alanları, kentsel ve bölgesel ölçekte donatı alanları, kıyıları, ulaşım ve toplanma alanları ile birçok kentsel fonksiyonu içinde barındıran ve tüm bu özellikleri ile hem ilçede yaşayanların, hem İstanbulluların, hem de yerli ve yabancı ziyaretçilerin yoğun olarak kullandığı önemli bir odak. Beyoğlu tarihinde hep iniş çıkışlar yaşamış, canlılığı ve kullanıcıları değişmiş olsa da çeşitliliğini korumuş ve bir arada yaşama olanaklarını barındırmış bir ilçe.

Beyoğlu'nun planlanması her zaman tartışmalı ve çatışmalı bir konu olarak gündemde yer aldı. Beyoğlu'nda sağlıklı bir kentsel planlama yapılması ve hizmetlerin sunulmasına yönelik çalışma-

lar 19. yüzyıl başından beri devam etse de Haliç boyunca ilçeye bağlı mahalleler oluşurken maalesef planlı bir düzenleme gerçekleştirilemedi. Diğer yandan son 40 yıldır büyük yıkım ve inşaat projeleriyle ilçenin dokusuna müdahalelerde bulunuldu. Parça parça yapılan uygulamalar ve büyük projelerin ilçenin ve ilçede yaşayanların ihtiyaçlarına cevap veremediğine, kamusal alanlar ve kıyıları erişilemez hâle getirdiğine, yerel doku ve çeşitliliği bozduğuna ilişkin tartışmalar ise devam ediyor.

İlçe temel olarak iki farklı bölgeden oluşuyor. Birinci bölge tarihi yarımada'nın uzantısı olarak 16. yüzyılda gelişmeye başlamış ve Pera adı verilmiş olan tarihi kent dokusundan oluşuyor. Kentsel Sit Alanı olarak koruma altına alınan bu bölge, tüm Türkiye için bir kamusal alan, ticari merkez ve kültürel odak olarak tanımlanabilir. Tarihsel, kültürel ve kozmopolit niteliği, bir turizm merkezi olarak öne çıkmasına ve arazi değerlerinin giderek daha da fazla yükselmesine yol açıyor. Küçük üreticiler, zanaatkarlar ve yerel esnaf büyük zincir işletmelerle rekabet edemez hâle geliyor. Bu durum bir yatırım alanı olarak Beyoğlu'nu öne çıkardıkça, burayı

özgün kılan çeşitliliğin, kültürel üretimin, kamusal niteliğin ve hafızanın da kaybolmasını beraberinde getiriyor. Bu nedenle toplumsal çatışmalar ve kırılmalar yaşanıyor. Buradaki dönüşüm eğilimlerini destekleyen proje ve politikalar karşı geliştirilen muhalefet Türkiye'nin kentsel mücadele tarihinin temelini oluşturuyor.

İkinci bölge ise Haliç kıyıları ve çevresinde oluşmuş mahallelerden oluşuyor. Eğimli topografya üzerinde yer alan mahallelerde altyapı ve sosyal donatı eksiklikleri, sağlıksız ve depreme dayanıksız konut stoku, kıyıya erişim zorluğu gibi sorunlar hâlâ devam ediyor. İklim krizinin etkisiyle oluşacak su yükselmesi, sıcaklık artışı, aşırı hava olayları ve gıdaya erişim sorunları ile bu bölgenin daha da kırılgan hâle gelmesi söz konusu olabilir. Bölge uzun yıllardır tersane alanları ve konut alanlarının dönüşümüne ilişkin projelerle şekillendirilmeye çalışılırken, bu projelerin yarattığı belirsizlik ve baskılar da yaşayanları tedirgin ediyor. Bir yandan binaların ve kentsel çevrenin iyileştirilmesine yönelik ihtiyaç devam ederken, diğer yandan arazi ve konut değerlerinin yükselmesi ve alım gücünün düşmesiyle burada yaşayan nüfus bölgeden gitmek zorunda kalma tehlikesiyle karşı karşıya.

İki farklı bölgenin sorunları birbirinden oldukça farklı gibi görünse de Beyoğlu ilçesi tarihsel, coğrafi, toplumsal ve işlevsel açıdan bir bütünlük sergiliyor. Sağlıklı bir kentsel çevre oluşturmak, kaybolmakta olan tarihi, kültürel ve doğal karakterini korumak ve yeniden yeşertmek için Beyoğlu'nu yeni bir anlayışla, sakinlerinin ve kullanıcılarının katılımıyla, bütüncül olarak planlamak gerekiyor. Beyoğlu ilçesinin kronik sorunlarının çözülebilmesi ve sağlıklı bir kentsel yaşam oluşturulabilmesi için sivil oluşumlardan yerel halka, ilgili kamu kurumlarından kullanıcılarına kadar Beyoğlu'nun çeşitliliğini oluşturan tüm bileşenlerin tüm açıklığıyla sorunları ortaya koyması ve birlikte düşünerek çözüm üretmesi şart görünüyor. Bunun için ilçe bütününde bir "strateji planı"ni ortak akılla hazırlayarak burada geliştirilecek mekânsal, kültürel ve sosyal tüm proje ve programların ortak bir yol haritasını takip etmesini öngörüyoruz.

Katılımcı Planlama

İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü olarak 2019 yılının sonlarından itibaren şehir planlama süreçlerini daha şeffaf ve katılımcı ilerletebilmek için çalışmalar yapıyoruz. Katılımcı planlama, halkın kendini ifa-

de etmesine ve kamusal karar alma ve eylem süreçlerine bireysel veya örgütlü bir şekilde dâhil olmasına olanak sağlayan, yaşadığı kentle ilgili söz söylemek isteyen herkese alan açan önemli bir araç. Özellikle İstanbul gibi bir kentte, kentin sorunlarının ortak akılla çözülmesi, müzakere süreçlerinin geliştirilmesi, sorunlara çok yönlü ve geniş açıdan bakabilmek için de herkesin sesinin duyulmasına olanak tanınması gerekiyor. Katılımcı planlama pratiğinin, klasik planlamanın ayrılmaz bir bileşeni olduğu bir geleneği başlatmak, bu gelenek ile Türkiye'ye örnek çalışmalara imza atmak, planlamayı kapalı kapılar ardında yürütülen, salt teknik bir süreç olmaktan çıkararak bilimsel, şeffaf ve katılımcı planlama anlayışını planlamadan sorumlu tüm merkezi ve yerel kamu birimlerine yaymak istiyoruz.

Yalnızca imar planı yapmak bölgenin sorunlarının çözümünde yetersiz kaldığından bütüncül bir yaklaşım geliştirmek için, İBB içi birimlerin ve diğer kurumların da eşgüdüm içinde çalışmasını teşvik edecek, stratejik planlama yaklaşımını benimsiyoruz. Bu nedenle müdürlük olarak ilçe bazlı strateji planları ya da belgeleri üretmeye başladık. Adalar ilçesinde yürütülen 1,5 yıllık katılım süreci ve gerçekleştirilen 122 etkinliğin ardından Haziran 2021'de hem

“Adalar İlçesi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı” hem de “Adalar İlçesi Strateji Belgesi”ni karar alınmak ve değerlendirilmek üzere İBB Meclisi’ne ilettik. “Beyoğlu İlçesi Strateji Planı” ilçe bazında hazırladığımız ikinci stratejik plan çalışması olacak.

Katılımcı planlama, halkın kendini ifade etmesine, kamusal karar alma ve eylem süreçlerine bireysel veya örgütlü bir şekilde dâhil olmasına olanak sağlayan, yaşadığı kentle ilgili söz söylemek isteyen herkese alan açan önemli bir araç.

Beyoğlu Strateji Planı

Beyoğlu’nun planlaması için yola çıkarken katılım sürecine ve plan çalışmasına yönelik bazı ilkeler belirledik. Şeffaflık ilkesi kapsamında süreci başından sonuna kadar açık yürütmek, çalışmalarını tüm taraflarla paylaşmak, kapsayıcılık ilkesi ile başta dezavantajlı gruplar olmak üzere tüm sosyal grupların temsilini sağlamak ve diyalogu geliştirmek istediğimizi ifade ettik. Karşılıklı öğrenme ilkesi ile yerel bilgiyi, akademi, sivil toplum ve kurumların sahip olduğu bilgiler ile bir araya getireceğimizi, tartışmaya açacağımızı ve birlikte değerlendireceğimizi, müzakere ilkesiyle de çatışan beklenti, görüş ve önerilerle ilgili açık tartışmalar yürüteceğimizi belirttik. Açık bilgi ve görüş paylaşımı ve tartışmalar neticesinde; farklı sosyal gruplar, sivil toplum bileşenleri, uzmanlar, kamu kurumlarının temsilcileri ile bilgileri ve beklentileri değerlendirmek ve ortaklaşa karar üretmek için platformlar oluşturarak birlikte karar üretme için olanaklar yaratılacağını taahhüt ettik. Oluşturulan kararların kurumlar tarafından sahiplenilmesi, uygulanması ve sürdürülmesi için de eşgüdüm ve süreklilik ilkelerini tarif ettik.

Katılım çalışmaları için dört aşamalı bir süreç tasarımı yaptık. Birinci ve ikinci aşama teknik analizleri de içeren, ön hazırlık ve saha çalışmalarından oluşuyor. Bu aşamalarla teknik ve söylem düzeyindeki tüm bilgileri derlemeyi,

paylaşmayı, birlikte değerlendirmeyi, sorun ve ihtiyaçları birlikte tespit etmeyi amaçladık. Üçüncü aşama, yurttaşların, sivil toplumun, uzmanların ve kamu kurumlarının temsil edildiği çalışma gruplarıyla, üretilen tüm bilginin değerlendirildiği ortak çalışma aşaması. Dördüncü aşama ise ortak çalışmanın sonuçlarını duyurup, geri bildirimlerle kamusal ortamda değerlendireceğimiz ve plan dokümanı haline getireceğimiz aşama. Esnek bir katılım yaklaşımı tasarladık ve hak temelli oluşumlar, dezavantajlı gruplar ve mahallelerin ihtiyaç ve taleplerini önceliğe alarak süreci inşa ediyoruz, yeni bilgi ve görüşlerle güncelleyerek şekillendiriyor ve ilerletiyoruz.

30.09.2020 tarihinde yaptığımız tanıtım toplantısında süreci ve ilkelerimizi ilan ederek, katılımcı planlama kurgusunu bu ilkelerin üzerine inşa edeceğimizi taahhüt ettik. Beyoğlu sakinlerinin ihtiyaçlarını gözeterek, dünyadaki planlama gündemini takip eden, plan yaklaşımlarını kent sakinleriyle birlikte düşünen, tartışan ve geliştiren, ilçe bütünü ve İstanbul ile ilişkisini bir arada değerlendiren, toplumsal eşitlik ve adalet ilkelerini gözeterek ve deprem ve afetlere karşı dayanıklılığı önceleyen bir stratejik plan hazırlamayı hedeflediğimizi sürecin en başında ilan ettik.

“Beyoğlu Strateji Planı” katılımcı planlama sürecinde hazırlık, analiz ve saha çalışmaları aşamalarını geride bıraktık. Geçmiş süreçleri değerlendirdiğimiz, katılım yöntemlerini belirlediğimiz, katılımı sağlamaya yönelik çalışmalar yaptığımız, verileri topladığımız, kilit paydaşlarla görüşmeler yaptığımız, öncelikli ihtiyaç ve sorunları belirlemek için odak grup toplantıları yaptığımız ve Beyoğlu’nun planlama gündemini belirlediğimiz uzun bir hazırlık süreci oldu. Mahalle künyeleri, karakter alanları, mekânsal ve sosyal analizler, grupların talep ve beklentilerini ortaya koyan söylemsel analizler ve tematik çalışmalar ve Beyoğlu ile ilgili tüm verileri derlediğimiz Beyoğlu Arşivi hazırlık aşamasının çıktıları oldu. Müdürlüğümüzün web sitesi içinde “sehirplanlama.ibt.istanbul/beyoglu-senin/” sayfasını geliştirdik, yaptığımız tüm çalışmalarını, süreç içinde gerçekleştirdiğimiz tüm etkinliklerin raporlarını aynı site üzerinden herkesin kullanımına sunduk.

Bu çıktılardan yola çıkarak Beyoğlu’nun temalarını “Adil, hatırlayan, yaşanabilir, dayanıklı, yaratıcı ve üreten Beyoğlu” olarak belirledik. “Adil Beyoğlu” temasıyla, kentsel hizmet ve sosyal politikalarda dezavantajlı grupları gözeterek bir yaklaşım geliştirilmesini gerekli gördük. “Hatırlayan Beyoğlu” temasıyla evrensel hakları temel alan, bütüncül bir kültürel miras koruma sürecini tartışmaya açmak istedik. “Yaşanabilir Beyoğlu” temasıyla kentsel iyileştirmeye yönelik yöntem ve yaklaşımları tespit etmeyi, “Dayanıklı Beyoğlu” teması ile afetlere karşı dirençliliği arttırmayı hedefledik. “Yaratıcı Beyoğlu” temasıyla, Beyoğlu’nun kültür-sanat ekosistemini canlandırmak ve sanat üretimini desteklemek üzere çözümleri geliştirmeyi, “Üreten Beyoğlu” temasıyla ekonomik üretim ve çeşitliliği destekleyecek çok boyutlu projeleri birlikte üretmeyi amaçladık. Katılım sürecinin sonraki süreçlerini bu temalar üzerine inşa etmeye başladık.

“Beyoğlu Strateji Planı” katılımcı planlama sürecinde hazırlık, analiz ve saha çalışmaları aşamalarını geride bıraktık. Bu aşamalarda elde edilen çıktılardan yola çıkarak Beyoğlu’nun temalarını “Adil, hatırlayan, yaşanabilir, dayanıklı, yaratıcı ve üreten Beyoğlu” olarak belirledik.

“beyoglusenin.ist” web sayfasını açarak hem plan çalışmasını hem temaları hem de etkinlik duyurularını paylaşmaya başladık. Altı tema kapsamında hem tüm Beyoğlu’nu ilgilendiren konularda hem de yerel ölçekte mahalle sorunlarını masaya yatırdığımız saha çalışmaları ve etkinlikler yaptık. Katılım masaları ile Beyoğlu geneline erişmeye çalıştık. Panel, forum, söyleşi ve sergilerle konuları tartışmaya açtık. Bu etkinliklerle Beyoğlu’nun ihtiyaçlarını netleştirmeyi, karşılıklı öğrenmeyi, etkin bir şekilde yerel halk, uzman, akademisyen, sivil toplum ve gönüllü katılımını sağlayarak katılımı genişletmeyi amaçladık.

İstiklal Caddesi’nde iletişim ofisi açtık. İletişim ofisi bünyesinde bilgilendirme ve tanıtım çalışmaları, toplantı ve etkinlikler ve gönüllü çalışmalar yürütmeye devam ediyoruz.

Önümüzdeki süreçte öncelikle “Ortak Çalışma” aşamasını tamamlamayı hedefliyoruz. Beyoğlu’nun planlama temalarıyla ilişkili sivil grupların, yurttaşların, uzmanların ve kamu aktörlerinin dengeli bir şekilde temsil edildiği çalışma gruplarının tüm bu çalışmaları değerlendirerek strateji ve eylem önerilerini ortaya koymasını, Beyoğlu’nun geleceğine ilişkin yol haritasını oluşturmasını bekliyoruz. Böylece “Beyoğlu İlçesi Strateji Planı”nın ilk taslağı oluşacak ve kamuoyunda tartışmaya açılacak. Plan ve mutabakat aşaması dediğimiz son aşamada ise strateji ve eylem önerilerini tartışarak netleştirmek, müzakere süreçlerini işleterek çatışan konularla ilgili kararları oluşturmak ve 2022 Ni-

san sonu itibarıyla “Beyoğlu Strateji Planı”nı tamamlamak ve İBB Meclisi’ne iletmek istiyoruz. “Nazım Plan” çalışmalarını da bu süreçle birlikte şekillenecek ve “Strateji Planı”nın hemen sonrasında tamamlanarak meclise sunulacak.

Kent Hakkı Talebi

Bugüne kadar yaptığımız çalışmalarda Beyoğlu geneline ilişkin pek çok konuda ortak fikirler ve görüşler ortaya kondu. Beyoğlu’ndaki yurttaşların ve sivil toplumun Beyoğlu’nun ihtiyaçlarını ve sorunlarını belirlemek, çözüm önerilerini oluşturmak ve birlikte dayanışma içinde çalışmak konusunda çok istekli oldukları görüldü. Tüm projelerin şeffaf ve açık yürütülmesi öne çıkan taleplerden oldu. Büyük ve parçalı projelerin, artan kira değerlerinin ve zorlaşan yaşam koşullarının Beyoğlu’nun çeşitliliğini ve karakterini oluşturan tüm sosyal grupları tedirgin ettiğini söylemek yanlış olmaz. Tüm taraflar şiddetsiz, güvenli ve

erişilebilir kamusal mekânlar ve ortak kullanım alanları talep ediyor. Kıyıların kamusal niteliğinin korunması ve erişilebilirliğinin artırılması, büyük projelerin olumsuz etkilerinin sosyal adaleti ve toplumsal hafızayı gözeterek politikalarla azaltılması isteniyor. Beyoğlu’nun çeşitliliğinin yaşatılması, kültür mirasının korunması ve farklı sosyal-kültürel grupların İBB tarafından desteklenerek Beyoğlu ile bağının yeniden kurulması gibi talepler ortaklaşıyor.

Beyoğlu’nda canlılığın yaşatılması için sanatçıların, atölyelerin, eğlence yerlerinin, küçük üretici ve esnafın oluşturduğu ekosistem ilişkilerinin korunması ve desteklenmesi gerektiği ortaya çıktı. Kültürel eğitim ve üretim için çok aktörlü ve dayanışmacı bir yaklaşım geliştirilmesi, bağımsız üretimin desteklenmesi ve kültürel miras alanlarının, hak temelli olarak, mevcut işlevler, ihtiyaçlar ile uyumlu ve yaşayan kültür ile etkileşim içinde korunması önerildi.

Mahalle ölçeğinde, kreşler, mahalle evleri, tiyatro ve sergi mekânları, güvenli ve erişilebilir açık yeşil alanlar, bakım evleri, çamaşırhaneler gibi mekânsal talepler geldi. Dezavantajlı grupların korunarak konut stokunun yenilenmesi, depreme karşı altyapı ve uyarı sistemlerinin geliştirilmesi istendi. Kadınlar, LGBTQ+’lar, mülteciler ve sokak çocuklarına yönelik koruyucu stratejilerin geliştirilmesi, İBB eliyle güvenli alanların oluşturulması ve hayvanların yaşama haklarına yönelik kampanya çalışmalarının yapılması gündeme geldi.

Bunların dışında, Beyoğlu’nun geleceğine yönelik yüzlerce politika, proje ve eylem önerileri ifade edilmeye devam ediyor. Şimdi, çalışma gruplarının görevi temalar bazında sorun, talep ve önerileri, verilerle, hukuki ve teknik kısıtlarla ve bütçe olanaklarıyla birlikte değerlendirmek, öncelikleri tartışmak ve ana ilkelerimiz çerçevesinde Beyoğlu için doğru olanı ortak akılla ortaya koymak olacak. “Beyoğlu Strateji Planı” tamamlandığında tüm Türkiye için örnek bir çalışma olmasını diliyoruz. Bu süreçte yürütülen katılımcı planlama çalışmalarını yerel demokrasiyi destekleyici ve yurttaşları şehir planlama süreçlerine katan çoklu mekanizmaları geliştirebilecek önemli bir adım olarak görüyoruz.